

Loonpauze

De loonpauze van minister Albeda valt midden in een periode waarin driftig naar vernieuwing van het loonbeleid wordt gezocht. Renovatie van dit beleid is om minstens drie redenen geboden. Vooreerst omdat het wettelijk instrumentarium tamelijk onoverzichtelijk dreigt te worden, hier en daar wringenen vertoont en op onderdelen als het ware telkens wordt bijgesteld aan de noden van de dag 1). Vervolgens is een loonpolitiek, die niet in de hengsels van een breed inkomensbeleid hangt, alleen daarom al tegenwoordig onaanvaardbaar. Ten slotte is de meest directe vorm van loonbeheersing, vanwege de ernstige bezwaren die aan een algemene loonmaatregel kleven, dringend aan een ingrijpende dokbeurt toe. Er dienen nieuwe kaders voor een integraal, samenhangend inkomensbeleid te worden ontwikkeld, waarbinnen de overheidsbevoegdheden ten aanzien van de loonbeweging en de loonstructuur worden aangepast en herzien. De Sociaal-Economische Raad heeft heel deze materie momenteel in onderzoek.

Op een punt is de jurist Fase de SER zeer onlangs te hulp gesnel. Hij stelt voor dat de bewindsman van Sociale Zaken met instemming van de belangenorganisaties een, wat hij noemt, Algemene regeling van Arbeidsvoorwaarden kan afkondigen. Kort en goed komt dit neer op een om inkomenspolitieke motieven dwingend voorgeschreven centraal akkoord of bepaalde elementen hieruit. Een wat merkwaardig idee eigenlijk. De initiatiefnemer merkt immers op, dat hij er zelf nauwelijks in gelooft. Bovendien is zijn voorstel niet in overeenstemming met een door hem zelf herhaaldelijk met kracht naar voren geschoven norm. Fase betoogt namelijk dat elk inkomensbeleid, hoe dan ook, steeds voldoende ruimte moet laten voor flexibel manoeuvreren. Het samengaan van beweging en bevrozing lijkt mij onmogelijk 2).

De lex Roolvink is — dat mag men na tien jaren ervaring zonder enige reserve concluderen — niet in staat gebleken de daarin vastgelegde intenties en prestaties te realiseren. De enige voorschriften die vrijwel probleemloos functioneren, zijn de verplichte registratie van collectieve arbeidsovereenkomsten en de bepalingen over de figuur van de bindende loonregeling. De meer substantiële onderdelen van de wet hebben intussen het loodje gelegd (de artikelen 3, 7, 8 en 9), of roepen bij hantering ervan zo veel onrust, risico's, verwarring en spanningen op, dat het middel — een algemene

loonmaatregel — in de meeste gevallen erger is dan de kwaal, die er in elk geval niet mede door wordt bestreden. Ook thans weer worden inventieve vluchtroutes geconstrueerd en benut om beschadiging van al dan niet vermeende verkregen rechten te voorkomen of om bestaande fricties in de personeelsvoorziening niet nog groter te maken dan ze al zijn.

In ons land is overigens nooit op principiële gronden betwist dat de overheid zo nodig het proces van arbeidsvoorwaardenvorming moet kunnen bijsturen. De contractvrijheid is tot dusver nimmer als een volstrekt onaanvaardbaar goed beschouwd. Steeds is gezocht naar een evenwichtspunt tussen de behoefte aan een zekere mate van centrale coördinatie en het recht van autonome belangengroepen om hun eigen boontjes te doppen. Dat evenwichtspunt ligt natuurlijk niet voor eens en altijd vast. Het verschuift met de economische omstandigheden, het is afhankelijk van de politieke constellatie en weerspiegelt tevens de veranderende normen- en waardencomplexen, die de pressiegroepen aan beide zijden van de frontlijn inspireren en motiveren. Wel is duidelijk dat, in samenhang met de meer coalitie-achtige trekken die de arbeidsverhoudingen zijn gaan aannemen, de contractsvrijheid als randvoorwaarde van overheidsingrijpen sterker wordt beklemtoond. In dit verband is het protest van de FNV ingediend bij de Internationale Arbeidsorganisatie tegen de loonpauze als een schending van conventie 87, regelende de vrijheid van vakbeweging, een teken aan de wand.

Merkwaardig genoeg wordt, althans in Nederland, het voeren van een loonbeleid niet zo zeer bemoeilijkt omdat partijen zo onredelijk zijn in hun opstelling, doch veeleer omdat in de onderhandelingen de eisen en de contra-offertes op zich genomen zich heel wel laten verdedigen. Het gaat hierbij om organisaties die geen speciale asserti-

viteitstraining nodig hebben om binnen het raam van het economische mogelijke zich niet de kaas van het brood te laten eten. Wij mogen bovendien niet vergeten dat hun strategieën en tactieken eigenlijk wonderwel passen bij de ideologie van het economisme, die wij ondernemers en ondernemingen lange tijd als een deugd hebben toegeschreven.

De problematiek rondom de lonen en al wat daarmee door automatische koppeling verbonden is, hangt vanzelfsprekend samen met het feit, dat ons land zich in voorwaarts perspectief op een heel ander groeitraject bevindt dan achterwaarts gezien. Vermoedelijk zal iedereen Bruno Molitor bijvallen als deze stelt dat voor nu en straks vooral een „Beschäftigungsorientierte Lohnpolitik” wenselijk is 3). De werkgelegenheid heeft ten onzent als beleidscomponent steeds zwaar gewogen. Wil de loonpauze aan haar doel beantwoorden, dan zal het kabinet in het te ontwikkelen beleidsprogramma in het bijzonder op de werkgelegenheid de nadruk moeten leggen. Dat lijkt de enige weg waarlangs met rationele argumenten en concrete maatregelen op de mede door teleurstelling zeer gevoelig geworden houding van de vakbeweging kan worden „ingespeeld”. Een interessant en tegelijkertijd gedurfd voorstel om in dit opzicht een „trade-off” te bereiken, is eerder door Rudolf Scheid gedaan. Zijn plan behelst een verzoek aan de vakbeweging om gedurende enkele jaren de loonstijging achter te doen blijven bij de som van produktiviteitsaccres en verwacht inflatietempo. Voor ieder procent matiging zou dan een compensatie van 2% moeten worden geboden in de vorm van een vermogensuitkering te financieren door de staat 4). Loonpolitiek in combinatie dus met vermogensaanwasdeling, waarvan volgens Scheid een gunstige invloed op de werkgelegenheid te verwachten is zonder dat de overheidsfinanciën per saldo verder worden verstoord. Het ei van Columbus? Ik weet het niet. Maar vast staat wel, dat thans alleen duidelijke keuzen en gedurfd oplossingen noodzakelijk zijn.

Reynaerts

1) Vgl. het belangwekkende proefschrift van W. J. P. M. Fase, *Vijfendertig jaar loonbeleid in Nederland*, Alphen aan den Rijn, 1980, blz. 489.

2) Idem, blz. 484-485.

3) Bruno Molitor, *Lohnpolitik und Arbeitsmarkt*, Hamburg, 1977, blz. 11-33.

4) Rudolf Scheid, *Kurskorrektur in der Lohnpolitik*, Stuttgart/New York, 1978.